

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

เรียนรู้องค์ประกอบเครื่องหมายกำหนดจังหวะดนตรี

The Learning of Time Meter Signature Components.

สมบัติ เวชกามา*

Sombat Watchkama *

(Received : November 15, 2022 / Revised : November 22, 2022 / Accepted : December 13, 2022)

บทคัดย่อ

จังหวะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของดนตรีทำหน้าที่ในการควบคุมอัตราการเคลื่อนที่ของทำนองให้มีความสม่ำเสมอ ดังนั้นจังหวะจึงเปรียบเหมือนชีพจรของดนตรี และเครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) ในบทเพลงมีความสำคัญในการควบคุมอัตราการเคาะจังหวะและการสร้างสัดส่วนลักษณะตัวโน้ตในท้องเพลง โดยมีการใช้สัญลักษณ์เลขอารบิกสื่อความหมาย กล่าวคือ เลขตัวบนหมายถึง จำนวนจังหวะที่ถูกกำหนดในท้องเพลง เลขตัวล่างหมายถึง เกณฑ์การกำหนดให้ตัวโน้ตชนิดต่างๆ มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะของท้องเพลง ในปัจจุบันเครื่องหมายกำหนดจังหวะแบ่งออกได้เป็น 4 ชนิดคือ อัตราจังหวะธรรมดา (Simple Time) อัตราจังหวะผสม (Compound Time) อัตราจังหวะเชิงซ้อน (Complex Time) และ อัตราจังหวะรวม (Mixed Time) การนำมาใช้พบว่า อัตราจังหวะธรรมดาคือที่นิยมมากที่สุด

นอกจากนี้อัตราจังหวะยังมีโน้ตแทรกพยางค์ (Irregular Value Note) เป็นกลุ่มทำนองที่มีปริมาณโน้ตมาก ซึ่งในการปฏิบัติจะต้องปฏิบัติอัตราจังหวะการเคาะให้มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ และนำหน้าจังหวะในการเคาะตามเครื่องหมายกำหนดจังหวะจะไม่เหมือนกัน เนื่องจากสัดส่วนค่าอัตราจังหวะภายในท้องเพลงแตกต่างกัน จังหวะซัด (Syncopation) เป็นการเคาะจังหวะอีกประเภทที่มีสัดส่วนของอัตราตัวโน้ตสลับกันซ้อนอยู่ทำให้การปฏิบัติทำนองเพลงมีความสนุกสนาน ตื่นเต้นท้าทายให้กับผู้บรรเลงมาก และนิยมใช้กับดนตรีประเภทบลูส์และแจ๊ส

คำสำคัญ: การเรียนรู้, องค์ประกอบเครื่องหมายกำหนดจังหวะดนตรี

*คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

*Instructor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajaphaht University.

Corresponding author. E-Mail : sombat3847@gmail.com

Abstract

Rhythm is a fundamental element of music that controls the rate of movement of the melody to be consistent. Therefore, the rhythm is like the pulse of music. In addition, time signatures in music are important in controlling the percussion rate and creating note proportions in a room through the use of Arabic numeral symbols to convey meanings. The top numbers mean the number of beats that are a set in a bar. The bottom numbers mean the criteria that determine different notes to be equal to one beat of the bar. At present tempo marks can be divided into 4 types: Simple Time, Compound Time, Complex Time and Mixed Time. The normal tempo rate is the most popular.

In addition, the rhythm rate also has an irregular value note, a group of melodies that has a large volume of notes. In practice, the percussion rate must be equal to 1 beat and the rhythmic weight of the percussion mark will not be the same. Due to the different proportions of the rhythm within a music bar, a syncopation is another type of the percussion that has a hidden ratio of alternating note rates, makes melodies funny, exciting and challenging to performers and is commonly used with blues and jazz music.

Key Words: Learning, Components Time Meter Signatures

บทนำ

จังหวะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงสู่การบรรเลงหรือการขับร้องถ้าต้องการให้แนวทำนองเพลงมีสัดส่วนการเคลื่อนที่จังหวะให้สม่ำเสมอ นักปฏิบัติจะต้องฝึกการเคาะ การปรบมือหรือการย้ำเท้าเพื่อสร้างจังหวะให้กับตัวเองให้เข้าใจ ดังนั้นความหลากหลายในองค์ประกอบที่สำคัญของดนตรีเช่น จังหวะ การฟัง การร้องสู่การเคลื่อนไหวจึงเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่นำไปใช้ในการฝึกปฏิบัติให้ควบคู่ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความชำนาญสร้างสัมพันธ์กัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะมีอัตราจังหวะที่ควบคุมกำกับให้มีความสม่ำเสมอขณะที่ทำนองมีการเคลื่อนที่ไปมา จากความสัมพันธ์ระหว่างทำนองกับจังหวะที่สามารถดำเนินควบคู่ไปด้วยกันได้ส่งผลทำให้บทเพลงมีความไพเราะมากขึ้น ในการควบคุมจังหวะก็มีปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญขึ้นอยู่กับความช้า-เร็วในการเคาะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติจังหวะตามหลักปฏิบัติทางสากลจะใช้สัญลักษณ์ทางดนตรีและเครื่องหมายที่ถูกกำหนดขึ้นเป็นตัวควบคุมหรือวิเคราะห์จากค่าอัตราจังหวะของตัวโน้ตในแต่ละชนิด ตัวหยุด เครื่องหมายโยงเสียง การประจุ จังหวะที่ซ่อนอยู่ภายในนี้จะมีสัดส่วนคงที่ในการบรรเลงเสมอเนื่องจากมีเครื่องหมายกำหนดจังหวะควบคุมนั่นเอง

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

นอกจากนี้จังหวะอาจเคลื่อนที่ไม่สม่ำเสมอเนื่องมาจากการเคาะของผู้ปฏิบัติหรือผู้ให้สัญญาณการเคาะได้ถ่ายทอดความรู้สึกจากทำนองเพลงตามนักประพันธ์เพลงกำหนดไว้ ดังเช่น จังหวะที่ถูกควบคุมโดยวาทยกร (Conductor) ในลักษณะการใช้สัญญาณมือ การเคาะเท้าหรือ การตีกอง เป็นต้น

ความหมาย

เอิร์ล เฮนรี (Henry, 2004, p. 22) และสมนึก อุ่นแก้ว (2544, น. 1) ได้อธิบายว่า จังหวะ หมายถึง การเคลื่อนที่ของสัดส่วนช่วงทำนองในขณะที่ดนตรีบรรเลงโดยจังหวะจะทำหน้าที่ในการควบคุมอัตราการเคลื่อนที่ของทำนองให้มีความสม่ำเสมอ ดังนั้นจังหวะจึงเปรียบเหมือนชีพจรของดนตรี และในการปฏิบัติดนตรีจะมีจังหวะที่เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ

1. จังหวะเคาะ

จังหวะเคาะ (Beat) เป็นหน่วยบอกช่วงเวลาของดนตรีมีการปฏิบัติโดยการเคาะจังหวะหรือการเคลื่อนจังหวะที่ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอจนกว่าบทเพลงจะสิ้นสุดลง ในลักษณะการเคลื่อนที่จังหวะจะมีความช้า – เร็วขึ้นกับการกำหนดอัตราเร่ง เหมโป (Tempo) ซึ่งบทเพลงในแต่ละประเภทจะมีการเคาะความช้า – เร็วที่แตกต่างกัน ความสม่ำเสมอในการเคาะจะต้องคงที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงจังหวะในบางช่วงแต่ต้องมีเครื่องหมายควบคุมทางดนตรีกำหนดไว้

2. จังหวะทำนอง

จังหวะทำนอง (Rhythm Melody) เป็นจังหวะที่เกิดขึ้นจากแนวทำนองโดยมีค่าอัตราจังหวะของตัวโน้ตในแต่ละชนิดควบคุม เช่น คำร้องที่ลากเสียงยาวอัตราจังหวะของทำนองก็ขยายยาวตามไปด้วย เครื่องหมายกำหนดจังหวะ

พิชัย ปรัชญานุสรณ์ (2537, น. 11) ได้อธิบายว่า เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) เป็นเครื่องหมายที่ใช้ในการกำหนดอัตราจังหวะของตัวโน้ตให้มีการเคลื่อนที่ตามสัญลักษณ์ที่กำหนดให้ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. สัญลักษณ์เครื่องหมาย

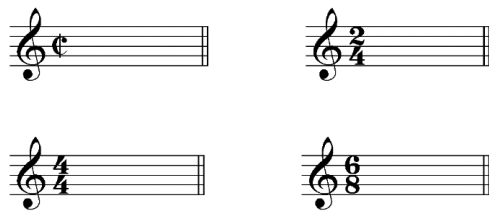
การกำหนดสัญลักษณ์เครื่องหมายกำหนดจังหวะในหลักสากลจะใช้เลขอารบิกหรือพยัญชนะอักษรภาษาอังกฤษแทน โดยการเขียนบันทึกซ้อนกันเป็นเลขคล้ายเศษส่วน เช่น

$$\begin{array}{c} 2 \ 2 \ 3 \ 3 \ 4 \ 6 \ 9 \\ 1 \ 2 \ 4 \ 8 \ 4 \ 8 \ 12 \end{array} \quad \text{หรือใช้ สัญลักษณ์} \quad \text{♩} = \frac{2}{2} \quad \text{และ} \quad \text{♩} = \frac{4}{8}$$

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ภาพที่ 1 แสดงสัญลักษณ์เครื่องหมายกำหนดจังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จากสมนึก อุ่นแก้ว (2544, น. 6)

2. ความหมายตัวเลข

สัญลักษณ์เครื่องหมายกำหนดจังหวะเมื่อนำมาใช้จะมีความหมายแตกต่างกันดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์การกำหนดค่าเลขตัวล่าง

เลขตัวล่าง	แทนลักษณะตัวโน้ต	ค่าอัตราจังหวะ
1	◆	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ
2	≡	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ
4	□	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ
8	♩	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จาก Mainous & Ottman (2004, p.75)

2.1 เลขตัวบน หมายถึง จำนวนจังหวะที่ถูกกำหนดในห้องเพลง โดยมีโน้ตแต่ละชนิดได้ถูกตั้งค่าอัตราจังหวะที่มาจากโน้ตตัวล่าง เช่น 2 แสดงว่าใน 1 ห้องเพลงจะมีจำนวน 2 จังหวะ

2.2 เลขตัวล่าง หมายถึง เกณฑ์การกำหนดให้ตัวโน้ตชนิดใดมีค่าเท่ากับ 1 จังหวะโดยค่าอัตราจังหวะนี้จะมีการลดหลั่นครึ่งจังหวะเรียงลำดับกันไปตามชนิดของโน้ต เกณฑ์เลขล่างที่ใช้เป็นมาตรฐานสากลเฉพาะอัตราจังหวะธรรมดา เช่น 2 แสดงว่า เลข 4 คือเกณฑ์กำหนดให้ใช้โน้ตตัวดามีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ

จังหวะในห้องเพลง

เอิร์ล เฮนรี (Henry, 2004, p. 83-86) ได้อธิบายว่า ในปัจจุบันบทเพลงในแต่ละประเภทจะมีสไตล์ลีลาทำนองหรือรูปแบบโครงสร้างที่แตกต่างกัน เมื่อแนวทำนองมีการเคลื่อนที่ช้าหรือเร็วอัตราส่วนจังหวะทำนองของโน้ตอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อการปรับให้สัดส่วนจังหวะกับทำนองมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น ดังนั้นเพลงในแต่ละแนวจึงมีการกำหนดจังหวะให้เด่นชัด เช่น เพลงมาร์ช (March) เพลงคลาสสิก (Classic) เพลงสมัยนิยม (Popular) บทเพลงเหล่านี้จะมีเครื่องหมายกำหนดจังหวะในการควบคุมภายในประโยคเพลงแตกต่างกัน ดังนั้นจังหวะในบทเพลงสามารถจำแนกแบ่งเป็น 4 ชนิดดังนี้

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

1. อัตรารังหะธรรมดา

อัตรารังหะธรรมดา (Simple Time) เป็นอัตรารังหะที่นิยมนำมาใช้กับบทเพลงตามสมัยนิยมทั่วไป ในการบันทึกโน้ตจะใช้เลขตัวบนบอกจำนวนจังหวะและใช้เกณฑ์เลขตัวล่างแทนค่า 1 จังหวะ และลักษณะโน้ตชนิดนี้จะไม่มีการประจุแทนค่า ในอัตรารังหะธรรมดานี้เมื่อนำมาใช้สามารถแบ่งสัดส่วนจังหวะได้ 3 รูปแบบ คือ

1.1 อัตรารังหะธรรมดาประเภท 2 จังหวะ (Simple Duple Time) เป็นการกำหนดจำนวนจังหวะในท้องเพลงให้มีค่าเท่ากับ 2 จังหวะ เช่น $\frac{2}{2}$ $\frac{2}{4}$ $\frac{2}{8}$

ภาพที่ 2 แสดง อัตรารังหะธรรมดา 2 จังหวะ

ที่มา : ปรับปรุงสังเคราะห์จากสมนึก อุ่นแก้ว (2544, น.7)

1.2 อัตรารังหะธรรมดาประเภท 3 จังหวะ (Simple Triple Time) เป็นการกำหนดจำนวนจังหวะในท้องเพลงให้มีค่าเท่ากับ 3 จังหวะ เช่น $\frac{3}{2}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{3}{8}$

ภาพที่ 3 แสดง อัตรารังหะธรรมดาประเภท 3 จังหวะ

ที่มา : ปรับปรุงสังเคราะห์จาก สมนึก อุ่นแก้ว (2544, น.7)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

1.3 อัตราจังหวะธรรมดาประเภท 4 จังหวะ (Simple Quadruple Time) เป็นการกำหนดจำนวน

จังหวะในท้องเพลงให้มีค่าเท่ากับ 4 จังหวะเช่น $\frac{4}{2}$ $\frac{4}{4}$ $\frac{4}{8}$

ภาพที่ 4 แสดงอัตราจังหวะธรรมดาประเภท 4 จังหวะ

ที่มา : ปรับปรุงสังเคราะห์จาก Henry (2004, p. 107-109)

2. อัตราจังหวะผสม

อัตราจังหวะผสม (Compound Time) เป็นอัตราจังหวะผสมที่นิยมนำมาใช้กับบทเพลงประเภทคลาสสิก ในการบันทึกโน้ตจะใช้เลขตัวบนบอกจำนวนจังหวะและใช้เกณฑ์เลขตัวล่างแทนค่า 1 จังหวะ ซึ่งลักษณะโน้ตอัตราจังหวะผสมชนิดนี้โดยทั่วไปจะรวมค่าตัวโน้ตโดยการประจุเทียบเท่ากับอัตรา 1 จังหวะในท้องเพลง เมื่อนำอัตราจังหวะผสมมาใช้ในการสร้างทำนองในประโยคเพลงสามารถแบ่งสัดส่วนจังหวะได้ 3 รูปแบบและมีสัญลักษณ์กำหนดไว้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์การกำหนดค่าเลขตัวล่าง อัตราจังหวะผสม

เลขตัวล่าง	แทนลักษณะตัวโน้ต	ค่าอัตราจังหวะ
2	◆ ♩	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ
4	⚡ ♩	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ
8	◻ ♩	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ
16	∩ ♩	มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ

ที่มา : ปรับปรุงสังเคราะห์ Mainous & Ottman (2004, p. 80)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

2.1 อัตราจังหวะผสมประเภท 2 จังหวะ (Compound Duple Time) เป็นการกำหนดจำนวน

จังหวะในท้องเพลงให้มีค่าเท่ากับ 2 จังหวะ เช่น $\frac{6}{2}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{6}{8}$ $\frac{6}{16}$

ภาพที่ 5 แสดงอัตราจังหวะผสมประเภท 2 จังหวะ

ที่มา : ปรับปรุงสังเคราะห์จาก ณิชชา โสคติยานุรักษ์ (2543, น. 40)

2.2 อัตราจังหวะผสมประเภท 3 จังหวะ (Compound Triple Time) เป็นการกำหนดจำนวน

จังหวะในท้องเพลงให้มีค่าเท่ากับ 3 จังหวะ เช่น $\frac{9}{2}$ $\frac{9}{4}$ $\frac{9}{8}$ $\frac{9}{16}$

ภาพที่ 6 แสดงอัตราจังหวะผสมประเภท 3 จังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จากสมนึก อุ่นแก้ว (2544, น. 9)

2.3 อัตราจังหวะผสมประเภท 4 จังหวะ (Compound Quadruple Time) เป็นการกำหนด

จำนวนจังหวะในท้องเพลงให้มีค่าเท่ากับ 4 จังหวะ เช่น $\frac{12}{2}$ $\frac{12}{4}$ $\frac{12}{8}$ $\frac{12}{16}$

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ภาพที่ 7 แสดงอัตราจังหวะผสมประเภท 4 จังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จาก นพพร ดานสกุล (2543, น. 65-66)

3. อัตราจังหวะเชิงซ้อน

อัตราจังหวะเชิงซ้อน (Complex Time) เป็นการรวมอัตราจังหวะภายในชื่อเดียวกันแต่สามารถแบ่งสัดส่วนอัตราจังหวะออกมาได้ เช่น $\frac{5}{4}$ จะประกอบด้วย $\frac{2}{4} + \frac{3}{4}$ หรือ $\frac{7}{4}$ จะประกอบด้วย $\frac{3}{4} + \frac{4}{4}$ เป็นต้น

ภาพที่ 8 แสดงอัตราจังหวะเชิงซ้อน

ที่มา : พิชัย ปรัชญานุสรณ์ (2537, น. 23)

4. อัตราจังหวะรวม

อัตราจังหวะรวม (Mixed Time) หมายถึง การนำเครื่องหมายกำหนดจังหวะมารวมกันในประโยคเพลงเดียวกัน เครื่องหมายกำหนดจังหวะนี้อาจมีการสลับหรือสอดแทรกอัตราจังหวะอื่นในระยะสั้น ๆ หรือระยะยาว แต่โดยทั่วไปจะต้องเคลื่อนที่กลับมาในอัตราจังหวะเดิม เช่น บทเพลงควบคุมในจังหวะ $\frac{4}{4}$ มาในท่อนที่ 2 มีการเปลี่ยนจังหวะเป็น $\frac{2}{4}$ และ $\frac{6}{8}$ แล้วจะต้องกลับมาที่ $\frac{4}{4}$ เหมือนเดิม

ภาพที่ 9 แสดงอัตราจังหวะรวม

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

โน้ตแทรกพยางค์

สมชาย อมะรักษ์ (2532, น. 21) ได้อธิบายว่า โน้ตแทรกพยางค์ (Irregular Value Note) หมายถึง การสร้างแนวทำนองที่มีปริมาณของโน้ตมากหรือน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แต่สามารถนำมาใช้แทรกในแนวทำนองได้โดยมีเครื่องหมายกำหนดจังหวะควบคุมอัตราส่วนให้คงที่อย่างสม่ำเสมอ วิธีการเขียนโน้ตแทรกพยางค์ทำได้โดยการเขียนจำนวนตัวโน้ตที่ต้องการแล้วมีตัวเลขกำกับไว้บนหรือล่างระหว่างกลางกลุ่มโน้ตและให้อัตราจังหวะการเคาะมีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ โน้ตแทรกพยางค์มีรูปแบบดังนี้

1. โน้ตแทรก 2 พยางค์

โน้ตแทรกชนิดนี้นิยมนำมาใช้กับอัตราจังหวะผสม 2 จังหวะ

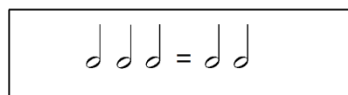
ภาพที่ 10 แสดงโน้ตแทรก 2 พยางค์

ที่มา : สังเคราะห์จาก สมชาย อมะรักษ์ (2532, น. 21)

2. โน้ตแทรก 3 พยางค์

โน้ตแทรกชนิดนี้ช่วยให้ลีลาจังหวะดนตรีเร้าความรู้สึกได้ดี การสร้างโน้ตแทรกสามารถนำมาใช้กับลักษณะโน้ตตัวขาว โน้ตตัวดำ โน้ตตัวเข้บ่ตทุกชนิด และใช้ได้โน้ตอัตราจังหวะธรรมดาหรืออัตราจังหวะผสม (Duckworth, 1991, p. 30) ลักษณะของโน้ตแทรก 3 พยางค์ มีดังนี้

2.1 โน้ตแทรก 3 พยางค์ ของโน้ตตัวขาวในการเปรียบเทียบค่าอัตราจังหวะให้วิเคราะห์จากโน้ตตัวขาว 3 ตัวมีค่าเท่ากับโน้ตตัวขาว 2 ตัว

ภาพที่ 11 แสดงโน้ตแทรก 3 พยางค์

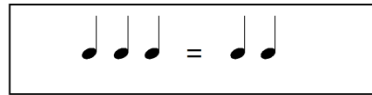
ที่มา : ปรับปรุงจาก Duckworth (1991, p. 30)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

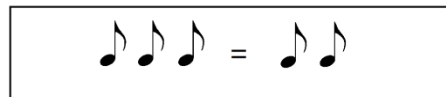
2.2 โน้ตแทรก 3 พยางค์ ของโน้ตตัวดำ ในการเปรียบเทียบค่าอัตราจังหวะให้วิเคราะห์จากโน้ตตัวดำ 3 ตัว มีค่าเท่ากับ โน้ตตัว 2 ตัว

ภาพที่ 12 แสดงโน้ตแทรก 3 พยางค์จากโน้ตตัวดำ

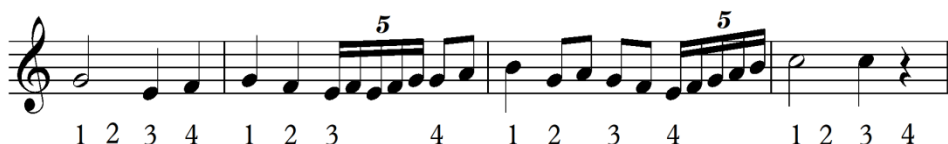
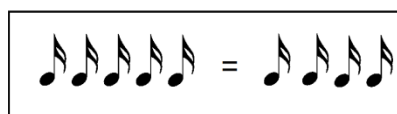
ที่มา : สังเคราะห์จาก สมชาย อมะรักษ์ (2532, น. 22)

2.3 โน้ตแทรก 3 พยางค์ ของโน้ตตัวเข้บ็ต 1 ชั้น ในการเปรียบเทียบค่าอัตราจังหวะให้วิเคราะห์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 1 ชั้น 3 ตัว มีค่าเท่ากับโน้ตตัวเข้บ็ต 1 ชั้น 2 ตัว

ภาพที่ 13 แสดงโน้ตแทรก 3 พยางค์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 1 ชั้น

3. โน้ตแทรก 5 พยางค์ ของโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น ในการเปรียบเทียบค่าอัตราจังหวะให้วิเคราะห์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 5 ตัว มีค่าเท่ากับโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 4 ตัว

ภาพที่ 14 แสดงโน้ตแทรก 5 พยางค์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น

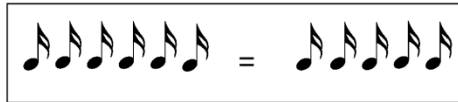
ที่มา : สังเคราะห์จาก สมชาย อมะรักษ์ (2532, p. 22)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

4. โน้ตแทรก 6 พยางค์ ของโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น ในการเปรียบเทียบค่าอัตราจังหวะให้วิเคราะห์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 6 ตัว มีค่าเท่ากับโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 5 ตัว

ภาพที่ 15 แสดงโน้ตแทรก 3 พยางค์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 6 ตัว

ที่มา : ปรับปรุงจาก พระเจนดุริยางค์ (2527, น. 62)

5. โน้ตแทรก 7 พยางค์ ของโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น ในการเปรียบเทียบค่าอัตราจังหวะให้วิเคราะห์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 7 ตัว มีค่าเท่ากับโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 6 ตัว

ภาพที่ 16 แสดงโน้ตแทรก 3 พยางค์จากโน้ตตัวเข้บ็ต 2 ชั้น 7 ตัว

น้ำหนักจังหวะ

เมื่อทำนองเพลงมีการเคลื่อนที่จังหวะเคาะจะดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ แต่ภายใต้การเคลื่อนที่ของจังหวะเคาะจะมีน้ำหนักของตัวโน้ตซ่อนอยู่ภายใน เมื่อวาทยากรผู้ควบคุมวงได้ขึ้นให้สัญญาณจังหวะน้ำหนักการเคลื่อนที่จังหวะของตัวโน้ตจะถูกนำมาใช้ ดังนั้นน้ำหนักจังหวะของทำนองในประโยคเพลงจึงมีความสำคัญและมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของอัตราจังหวะน้ำหนักจังหวะในบทเพลง มีดังนี้

1. น้ำหนักจังหวะของบทเพลง 2 จังหวะ

น้ำหนักจังหวะของบทเพลง 2 จังหวะ ภายในห้องเพลงจะมีสัดส่วนดังนี้คือ ในจังหวะที่ 1 จะเป็นจังหวะหนัก และในจังหวะที่ 2 จะเป็นจังหวะเบา

ภาพที่ 17 แสดงน้ำหนักจังหวะของบทเพลง 2 จังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จาก Mainous & Ottman (2004, p. 61)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

2. น้ำหนักจังหวะของบทเพลง 3 จังหวะ

น้ำหนักในจังหวะของบทเพลง 3 จังหวะ ภายในห้องเพลงมีสัดส่วนดังนี้คือ จังหวะที่ 1 จะเป็นจังหวะหนัก และในจังหวะที่ 2 3 จะเป็นจังหวะเบาเท่ากัน

ภาพที่ 18 แสดงน้ำหนักจังหวะของบทเพลง 2 จังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จาก Mainous & Ottman (2004, p. 61)

3. น้ำหนักจังหวะบทเพลง 4 จังหวะ

น้ำหนักในจังหวะของบทเพลง 4 จังหวะ ภายในห้องเพลงมีสัดส่วนดังนี้คือ จังหวะที่ 1 จะเป็นจังหวะหนัก จังหวะที่ 3 รองหนัก และจังหวะที่ 2 4 จะเบาเท่ากัน

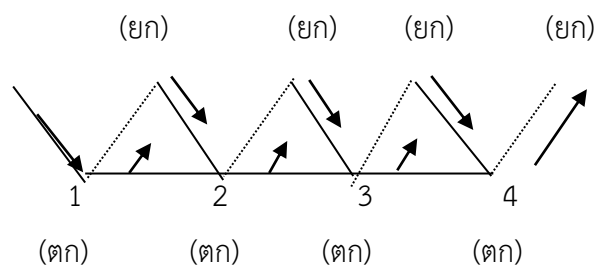

ภาพที่ 19 แสดงน้ำหนักจังหวะของบทเพลง 4 จังหวะ

ที่มา : สังเคราะห์จาก Mainous & Ottman (2004, p. 62)

จังหวะเคาะ

การเคลื่อนที่ของทำนองส่วนมากจะตกในจังหวะหนักที่ 1 3 2 4 ตามลำดับ แต่ในบางครั้งแนวทำนองอาจมีการข่อนจังหวะการนับที่แตกต่างกัน ซึ่งจังหวะที่ข่อนนี้จะเริ่มจากจังหวะยกแล้วดึงจังหวะอื่น ๆ เข้าไปข่อนรวมกันทำให้มีการปฏิบัติค่อนข้างลำบากต้องใช้ระยะเวลาและการวิเคราะห์จังหวะของทำนองประกอบไปด้วย ลักษณะจังหวะเคาะและยกมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ 20 แสดงรูปแบบจังหวะในการยก

ที่มา : สังเคราะห์จาก ธวัชชัย นาควงษ์ (2544, น. 234)

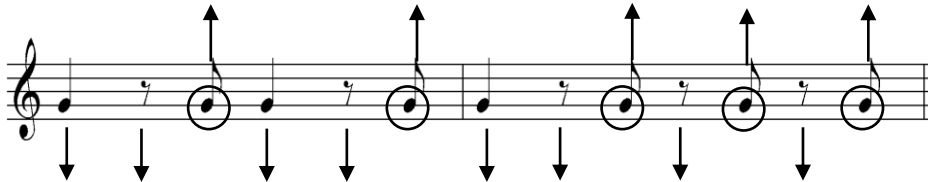

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

1. จังหวะเคาะ- ยกธรรมดา

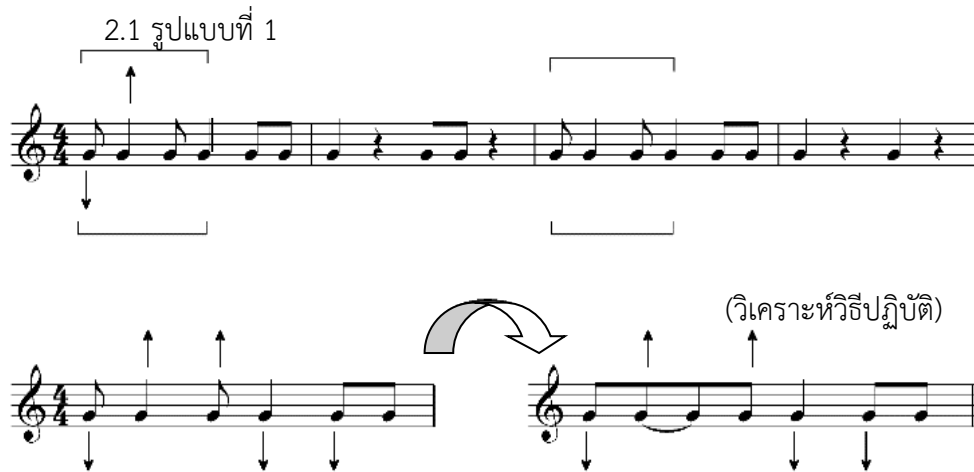
จังหวะยกธรรมดา (Cross Accent) เป็นลักษณะการเคลื่อนที่ของจังหวะเคาะปกติแต่มีการยกในจังหวะทำนอง ซึ่งก่อนการยกในจังหวะทำนองจะใช้โน้ตตัวหยุดชนิดเข็บบี้อยู่ในจังหวะตกตัวแรกในอัตราจังหวะปกติเดิม รูปแบบการเคลื่อนที่จังหวะยกธรรมดามีดังนี้

ภาพที่ 21 แสดง จังหวะเคาะ - ยกธรรมดา

2. จังหวะเคาะ - ยกพลิกกลับ (ขัด)

จังหวะเคาะยกพลิกกลับ หรือจังหวะขัด (Syncopation) หมายถึง กระสวนอัตราจังหวะที่มีการพลิกกลับสลับขึ้นลงมีการซ่อนอัตราจังหวะภายในทำนอง แต่ค่าของจังหวะภายในห้องยังคงเท่าเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง การพลิกกลับจังหวะเกิดจากการจัดกลุ่มของตัวโน้ต โดยมากจะเกิดขึ้นระหว่างโน้ตตัวเข็บบี้อันเคลื่อนที่เข้าหาโน้ตตัวดำ ลักษณะจังหวะเคาะยกพลิกกลับ (ขัด) มีรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 22 แสดงจังหวะเคาะ - ยกพลิกกลับ (ขัด) รูปแบบที่ 1

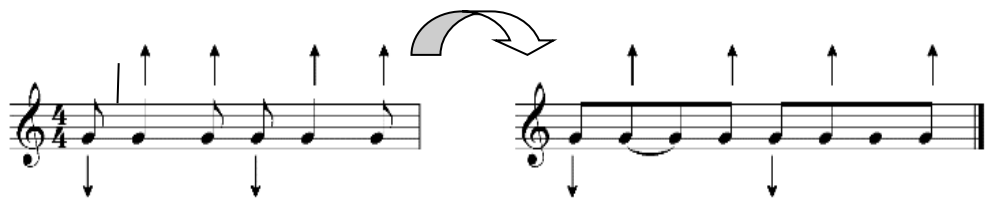
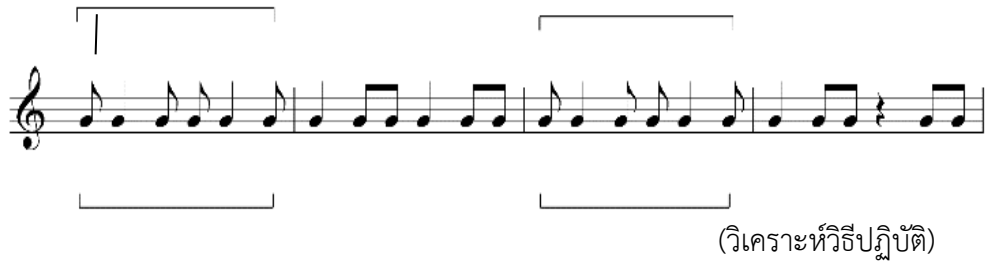
ที่มา : ปรับปรุงจาก ตรอง ทิพย์วัฒน์ (ม.ป.ป, น.35)

วารสารวิชาการ

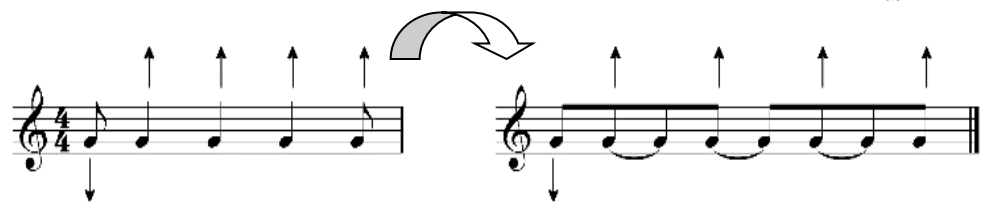
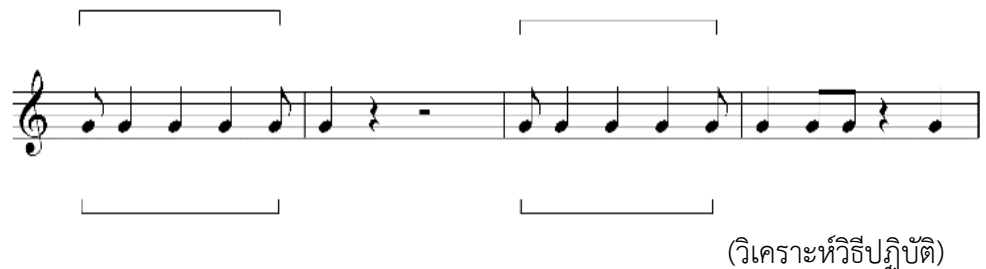
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

2.2 รูปแบบที่ 2

ภาพที่ 23 แสดงจังหวะยกพลิกกลับ (ขัด) รูปแบบที่ 2

2.3 รูปแบบที่ 3

ภาพที่ 24 แสดงจังหวะเคาะ - ยกพลิกกลับ (ขัด) รูปแบบที่ 3

ที่มา : ปรับปรุงจาก ตรอง ทิพย์วัฒน์ (ม.ป.ป., น. 36)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

สรุป

จังหวะทำหน้าที่ในการควบคุมอัตราการเคลื่อนที่ของทำนองให้มีความสม่ำเสมอ ดังนั้นจังหวะเคาะจึงเปรียบเหมือนชีพจร(Beat)ของดนตรี และเครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) ในปัจจุบันแบ่งออกได้เป็น 4 ชนิดคือ

- 1) อัตราจังหวะธรรมดา (Simple Time)
- 2) อัตราจังหวะผสม (Compound Time)
- 3) อัตราจังหวะเชิงซ้อน (Complex Time)
- 4) อัตราจังหวะรวม (Mixed Time)

ความหมายการใช้สัญลักษณ์เลขอารบิก

2	2	3	3	4	6	9
1	2	4	8	4	8	12

เลขตัวบนหมายถึง จำนวนจังหวะที่ถูกกำหนดในห้องเพลง

เลขตัวล่างหมายถึง เกณฑ์การกำหนดให้ตัวโน้ตชนิดต่างๆ มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะของห้องเพลง

อัตราจังหวะโน้ตแทรกพยางค์ (Irregular Value Note) เป็นกลุ่มทำนองที่มีปริมาณโน้ตมาก ซึ่งในการปฏิบัติจะต้องปฏิบัติอัตราจังหวะการเคาะให้มีค่าเท่ากับ 1 จังหวะ

จังหวะยกพลิกกลับ (ซัด) (Syncopation) เป็นการเคาะจังหวะยกขึ้นบน ซึ่งอัตราจังหวะยกนี้ก็ยังถูกควบคุมโดยเครื่องหมายกำหนดจังหวะและนิยมใช้กับดนตรีประเภทบลูส์และแจ๊ส

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). ดนตรีปริทรรศน์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ศุภสมาคมประชาชาติ.
- เจนดุริยางค์, พระ. (2527). ดุริยางค์ศาสตร์สากล . พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหารบก.
- ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2543). ทฤษฎีดนตรี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2538). พฤติกรรมการสอนดนตรี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรอง ทิพย์วัฒน์. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีดนตรีสากลขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงเรียนดนตรีสยามกลการ.
- ธวัชชัย นาควงศ์. 2544. โค้ดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : เกษตรศาสตร์.
- นพพร ด้านสกุล . (2543). ปฐมบททฤษฎีดนตรี. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์. (2537). ทฤษฎีดนตรี1. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พับลิคิสนสพรินทร์.
- สมชาย อมะรักษ์. (2532). ทฤษฎีสากลเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมนึก อุ่นแก้ว. (2544). ทฤษฎีดนตรี. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ธรรมชนิต.
- Duckworth, William. (1991). A Creative Approach to Music Fundamentals. California : Wadsworth.
- Henry, Earl. (2004). Fundamentals of Music. New Jersey : Pearson Prentice Hall.
- Mainous, Frank & Ottman, Robert W. (2004). Rudiments of Music. North Texas : Pearson Prentice Hall.